

Levenskunst

– Radha Burnier

In verschillende tradities is de lotus het symbool van de groei van de ziel. De bol van de lotus ligt diep onder het slijk. Als zij eenmaal begint te groeien, dan stijgt zij op vanuit het modderige naar het heldere water en bereikt zij tenslotte de zuivere lucht daarboven. Daar komt zij in volle glorie tot bloei, terwijl zij grote schoonheid en een heerlijke geur om zich heen verspreidt.

Radha Burnier is
Internationaal Presidente
van de Theosophical
Society.

Op soortgelijke wijze ligt de ziel te slapen in de modder van niet-weten, een toestand die in het oude India “avidya” genoemd wordt. Dan ontwaakt de ziel langzaam, stadium na stadium, en bereikt steeds helderder niveaus van kennen en weten. Tenslotte komt zij tot bloei in grote schoonheid en toont de spirituele kwaliteiten die daarvóór binnenin latent aanwezig waren.

Vroeg of laat zullen we allemaal het proces doorlopen van ontwaken, het ene niveau na het andere, nadat we eerst geleefd hebben in een droomachtige schijnwereld.

Mevrouw Blavatsky zegt:

Maya, of illusie, is een element dat naar binnen sluipt bij alle eindige dingen, want alles wat bestaat heeft alleen een betrekkelijke en geen absolute werkelijkheid. Het is namelijk zo dat het bewustzijnsniveau van de waarnemer, het vermogen waarmee hij kan kennen en weten, de verschijningsvorm bepaalt die door het verborgen noumenon wordt opgeroepen (Ganessa: “noumenon = alleen in de geest bestaande, het essentiële, in tegenstelling tot phainomenon”).

Op welk bewustzijnsniveau wij ons ook bevinden, voor dit moment zijn wij onze enige werkelijkheid, evenals de dingen die bij dit niveau horen. Als wij omhoogkomen op de schaal van ontwikkeling, dan zien we dat we in de vorige stadia schaduw en aanzagen voor

de werkelijkheid. De omhooggerichte voortgang van het Ego houdt een hele serie van steeds verder ontwaken in en iedere stap voorwaarts geeft ons de indruk dat we nu eindelijk de “werkelijkheid” bereikt hebben. Maar pas als we het absolute Bewustzijn bereikt hebben, als we ons eigen bewustzijn ermee hebben vermengd en versmolten, alleen dan zullen we vrij zijn van de waanideeën, voortgebracht door Maya.

Deze stadia van ontwaken zijn belangrijk, omdat ze het bestaan een nieuwe inhoud geven. Met ieder ontwaken wordt de verhouding tot de wereld anders, omdat het bewustzijn meer inzichten prijsgeeft.

Al het nieuwe dat wordt waargenomen (en nieuwheid heeft in dit verband niets te maken met het zien van nieuwe voorwerpen in een winkel of ergens anders), alles wat van binnen verfrissend en totaal anders is dan wat er eerst ervaren werd, houdt een bewustzijnsverandering in: wat eerst saai leek blijkt zinderend van leven te zijn. Het voorwerp op zich verandert niet, maar het bewustzijn is gevoeliger en dringt er dieper in door.

Voor sommige mensen zijn dingen alleen maar voorwerpen, omdat hun bewustzijn afgestompt is: de matheid van het niet kennen/ weten (avidya) versluiert hun blik. Denk bijvoorbeeld aan het verhaal van de primitieve man die zijn vrouw doodt en haar opeet, omdat hij honger heeft, net als spinnen die hun echtgenoten opeten. Voor hen is die echtgenoot een voorwerp, in dit geval eetbaar. Als men echter verder tot ontwikkeling komt en ontwaakt tot een andere staat van bewustzijn, dan ziet men niet alleen dat voorwerp, maar een nauw verwant persoon.

Er zijn veel niveaus van ontwaken en elk geeft een nieuw soort waarneming.

Levenskunst behelst het leren om zich bewust te zijn van het nieuwe. Ik wil graag herhalen dat het hierbij niet gaat om het zoeken naar nieuwe voorwerpen die moderner zijn, anders gevormd of iets der-

gelijks, maar om het ervaren van een betekenis en een schoonheid die men eerder niet gewaar werd. En dit brengt een verfrissend gevoel met zich mee en, afhankelijk van het niveau, zelfs een gevoel van extase.

De heilige Teresa van Avila schreef:

“Een waarlijk hemels visioen brengt haar (de ziel) een oogst van onuitsprekelijke spirituele rijkdommen en een weldadige vernieuwing van lichaamsenergie.”

Mensen in het oude India die zich in deze materie verdiept hadden zeiden dat alle grote kunst dit gewaarworden is van het ongeziene en het onbekende dat zich bevindt op de diepere niveaus achter de materiële wereld, achter de wereld van denken en beeldvorming. Het scheppen van beelden ontstaat uit het zich herinneren van ervaringen, het is een product van het verleden. Het hoort bij het geconditioneerde denkvermogen en niet bij een ontwaken tot een hoger bewustzijn.

Er zijn veel niveaus van ontwaken en elk geeft een nieuw soort waarneming.

Werkelijk scheppende kunst stijgt op uit dit gewaarworden van het nieuwe, dat men diep binnenin ervaart en waarmee men in verbinding staat. Veel dingen worden aangeduid met de naam kunst, maar vaak betreft dergelijke “kunst” alleen de met bepaalde verworven vaardigheden geproduceerde voorwerpen die de zintuigen stimuleren. Het scheppen van ware kunst heeft echter te maken met het opheffen van het denkvermogen en bewustzijn van de kijker of beschouwer boven het niveau van ruimte en tijd, boven het gevoel van “Ik ben hier op dit moment.” Daardoor geeft het een smaak en geur van de spirituele wereld waar het “ik” niet bestaat, een wereld van licht, schoonheid en vrede, vol met waarden die bij de tijdloze sferen horen.

Levenskunst is de grootste van alle kunsten, omdat het alle andere kunstvormen omvat en inhoudt.

Hoe kunnen we deze kunst leren, de kunst die zij meester zijn, die vrij zijn geworden van het zelf, die de illusie van tijd en ruimte hebben overstegen?

Levenskunst is de grootste van alle kunsten, omdat het alle andere kunstvormen omvat en inhoudt.

Het gehele universum wordt ondersteund door een onvoorstelbare scheppingskracht en intelligentie, die op een ordelijke en schitterende wijze naar buiten komen.

Als die natuurlijke, prachtige ordening niet bestond zou niemand in staat zijn om de structuur en het functioneren van de kosmos te begrijpen, zelfs niet de grootste wiskundige. Die hoogste scheppende kosmische energie is vaak gepersonifieerd en verafgood, als Shakti door de Hindoes, Isis door de Egyptenaren en als Kwan Yin door de Chinezen. Het is de kracht die primitieve deeltjes uit maagdelijke materie vormt en bouwt, die deze tot steeds complexere vormen en structuren bijeenbrengt, wat tenslotte uitmondt in dit wonderbaarlijke gemanifesteerde universum. De kosmos is een verbijsterend kunstwerk dat gebouwd is vol liefde en zorg. Als we de Natuur bewonderen, als we vertederd zijn door de liefde van een kind of betoverd worden door de schoonheid van een vlinder, dan voelen we de kunstwerken die ons aan alle kanten omringen enigszins aan. Volgens theosofische leringen komt een hiërarchie van intelligenties te hulp bij deze schepping, vanaf de hoogste, d.w.z. meest spirituele, Dhyani Chohans, tot de kleinste feeën, elfen en andere kleine bouwers. Zelfs de kleinste van hen helpt misschien bij het opbouwen van een bloem of de vleugel van een insect.

Annie Besant vertelde eens een prachtig verhaal over een pelgrim die op zoek was

naar goddelijke wijsheid. Op zijn lange reis ziet hij de prachtige, reusachtige gestalte van een vrouw die geheel opgaat in haar werk. Hij veronderstelt dat ze een grote godin is, bezig met een hoge kosmische taak. Als hij echter dichterbij komt, ziet hij dat ze alleen maar bezig is met de vleugel van een insect, vol liefde en zorg. En inderdaad zien de mensen die in het binnenste van het mineraal, van een steen, van een insect of van een ander aspect van het leven op aarde kijken (en dat kan met de instrumenten die we tegenwoordig hebben), wonderbaarlijke staaltjes van schepingskunst en kunstzinnigheid. Men zegt dat de intelligenties die behulpzaam zijn bij de schepping, van de hoogste engelen tot de kleinste feeën, dit werk in volledige harmonie, maar onbewust, verrichten.

Zij maken dusdanig deel uit van de Natuur dat ze daarmee nooit in conflict kunnen komen en hebben zelf geen bewuste persoonlijke bedoelingen. Het lijkt alsof de muziek der sferen op verschillende instrumenten door hen heen speelt.

Alle niet-menselijke levende wezens op aarde drukken op onbewuste wijze de kunstzinnigheid uit van het kosmische denkvermogen. Een plant neemt voedsel op uit de aarde en energie vanuit de zon en zet dit steeds weer om in een vorm van schoonheid. Vogels zingen zonder een bepaald doel. Dieren springen en bewegen zich vol gratie voort. Allen zijn zij onbewust een bron van vreugde. Schoonheid drukt zich in hen uit zonder dat ze er zelf met hun bedoelingen bij betrokken zijn. Maar menselijke wezens kunnen dit niet, voorlopig tenminste niet, omdat ze vreemd zijn van de Natuur. De mens moet immers op bewuste wijze leven en handelen, dat is zijn rol. In de Geheime Leer verklaart Mevrouw Blavatsky dat ieder wezen, elk individu door het menselijke stadium heen moet gaan. Hier wordt het onbewust vervullen van de doeleinden van de Natuur vervangen door scheppend handelen dat opstijgt uit het volle bewustzijn. Totdat de mens dit echt onder de knie krijgt, rommelt hij maar wat aan en scheidt hij chaos

buiten zichzelf en in zichzelf. Die chaos uit zich in strijd en lijden.

Om dit te overstijgen is het noodzakelijk dat de mens zijn plaats in het grote plan van het leven begrijpt. Hij kan dat doen door het leven aandachtig te bestuderen, door het doel ervan te doorgronden, door er één mee te worden, net zo als een lid van een groot orkest één wordt met de totaliteit van de muziek die in het leven wordt geroepen.

We zijn nu in een evolutiestadium beland waar het denken ons leven overheerst ten koste van alle andere eigenschappen. De menselijke samenleving is scheefgegroeid en uit balans. Scheppend leven vereist een innerlijk evenwicht.

Ware kunst is geen voortbrengsel van het denken, maar stijgt op vanuit andere gaven die het waarnemingsvermogen open stellen (en die dus vrij zijn van allerlei denkprocessen). Als zogenaamde kunstwerken voortkomen uit het denken, dan ontstaat er disharmonie en wanverhouding. Dan is er een vertekening van de kunst en is er geen verheffing van de geest door het gewaarworden van schoonheid. Veel grote kunstenaars verklaren dat zij eerst dingen op een ijler niveau waarnemen en dat dit daarna een zichtbare vorm aanneemt. Een beeldhouwer kan b.v. al een schone vorm gewaarworden in een stuk ruwe steen.

Geen enkele grote kunstenaar gaat uitsluitend af op zijn lichamelijke zintuigen; zijn inspiratie komt voort uit wat zijn innerlijke ogen zien of zijn innerlijke oren horen. Op dat moment is zijn fysieke brein niet actief: het inzicht in de essentie der dingen vindt in stilte plaats. In het verhelderende boekje *Licht op het Pad* wordt dit het openbloeien van de ziel genoemd. De zintuigen zijn vol leven, het denkvermogen is alert, het hart staat open en het innerlijk oog is in staat om te zien. Dit soort bewustzijn kunnen we liefde noemen. Als er echte liefde is, geen wereldse liefde, dan vindt er een ontmoeting plaats tussen de ziel en de essentie die zich elders bevindt, met de waarheid die verborgen is in het hart van al

het leven. Annie Besant zei in één van haar lezingen “dat datgene wat nooit door argumenten, tegenstellingen of intellectueel redeneren naar voren kan komen, verschijnt als de liefde in ons hart is ontwaakt. Want liefde gaat dieper dan het verstand en is groter dan intelligentie. Het karakter van de liefde en de goddelijke natuur gaan zo onmerkbaar in elkaar over, dat het niet lang meer zal duren voor de mens die zijn naaste bemint ook God liefheeft.”

Als er echte liefde is, dan vindt er een ontmoeting plaats tussen de ziel en de essentie die zich elders bevindt, met de waarheid die verborgen is in het hart van al het leven.

We kunnen dus zeggen dat liefhebben de ware levenskunst is. Die liefde komt niet op verzoek tot uiting. We kunnen niet zeggen “Ik wil liefhebben” en het dan eventjes doen. We zullen er voor moeten werken, net als de kunstenaar die vele uren moet zwoegen om zijn visioen vorm te geven en de schoonheid en waarheid die hij waarnam met anderen te delen. Als het bewustzijn in de juiste staat verkeert, ziet het vormen van schoonheid, hoort het subtiële geluiden en ervaart het de waarheid op steeds diepere niveaus. Zoals ik al eerder zei, schijnt het licht van de waarheid met meer luister op de ijlere bestaansniveaus. Op het astrale niveau hebben de prachtige bergen en valleien die we hier op aarde zien bij voorbeeld nog veel mooiere afspiegelingen. Naarmate de ervaring dieper gaat is het echter steeds moeilijker om dit in woorden uit te drukken.

Om scheppend te kunnen zijn moet het denkvermogen zich afstemmen op het universele en het persoonlijke loslaten. In de bekende passage over schoonheid bij Plato wordt ons geleerd om stadium na stadium te doorlopen, van bepaalde schone dingen naar absolute schoonheid, van alle afzonderlijke dingen naar eenheid.

In haar boekje *Praktisch Occultisme* zegt Mevrouw Blavatsky dat het denkvermogen als het ware afgestompt moet raken voor alles, behalve voor de universele waarheden in de natuur. Dit is nodig, omdat anders de leer van het oog de leer van het hart zou overnemen. Als we ons slechts bezig houden met het persoonlijke, d.w.z. in een beperkt veld blijven, dan ontstaat hieruit gehechtheid en dit veroorzaakt talloze psychologische problemen.

Natuurlijk hebben we allemaal onze verantwoordelijkheden ten aanzien van familie, vrienden en mensen die van ons afhankelijk zijn, maar we moeten dit uit liefde op ons nemen en niet uit gehechtheid. Anderzijds is er de tegenstelling tussen onze begrenzingsen en de grenzen waar anderen aan vasthouden: we denken in termen van “mijn familie, mijn landstreek, mijn vaderland, mijn religie”.

Het uiterlijke is de droom waaruit we moeten ontwaken.

Daarom is het zo belangrijk om niet gehecht te raken, vooral niet aan dat wat dicht bij ons staat, maar om ons steeds bewust te blijven van onze universele verantwoordelijkheid. In een belangrijke passage in de Upanishaden wordt de volgende lering gegeven: de echtgenote is zo dierbaar, niet omdat zij de echtgenote is, maar omdat de universele Geest, Atman, zich in haar bevindt. De echtgenoot is niet dierbaar omdat hij de echtgenoot is, maar omdat dat grote Atman in hem is. En dit gaat zo door, met vrienden en wie we ook maar waarderen en liefhebben. Als er geen conflict wordt veroorzaakt door gehechtheid kan het denkvermogen in harmonie zijn met iedereen. Mevrouw Blavatsky attendeerde degenen die de levenskunst wilden leren op het feit dat ze moesten afrekenen met alle gekwetstheid en gevoelens van wrok die zij in zich hadden. We zijn allemaal spiritueel zwak en geneigd om fouten te maken. Soms gebruiken we harde woorden, omdat we iemand niet aardig vinden. Maar we moeten hier niet steeds mee

doorgaan, want als we dat doen ontstaat er geleidelijk aan hardheid in ons denken. Dan raakt het denken verward in vooroordelen en wrok en dan staat het niet meer open voor het nieuwe. Soms, als iemand klachten over een ander had, zei Krishna-murti “Houd daar mee op, meneer, laat het vallen (Drop it, sir, drop it.)” Deze twee woordjes (“drop it”) zijn zeer de moeite waard om te onthouden!

Mevrouw Blavatsky schreef ook: “Gedachten moeten zich vooral richten op het hart”. We zijn allemaal geneigd om vanuit ons brein te denken. Krishnaji zei al: “Liefde bevindt zich niet binnen de begrenzingsen van het brein.” Het brein is het instrument van de gevoelens, het is het centrum van elke reactie en actie. En wij maar ons best doen om vrede en liefde te vinden binnen deze beperkte ruimte! Dus gedachten die uit het brein voortkomen, uit vroegere ervaringen, uit herinneringen, daarmee moeten we afrekenen. “Verjaag elke vijandige gedachte jegens welk levend wezen ook”, zei mevrouw Blavatsky. Het hart moet “gevuuld zijn met een gevoel van verbondenheid, niet-afgescheidenheid, met en van de rest van alle levende wezens en de gehele Natuur.” Deze woorden zijn van groot belang, omdat het een essentiële voorwaarde voor waarneming is om zich niet afgescheiden te voelen, van welk wezen dan ook en van de Natuur in het bijzonder. We moeten onze herinneringen en reacties loslaten.

Het werk van grote kunstenaars onthult wat onder de vorm en onder de uiterlijke kenmerken ligt; een imitatie of een foto doet dit niet. Een groot dichter veronderstelt iets dat verder gaat dan de woorden en de letterlijke betekenis op zich. In *De Stem van de Stilte* wordt gezegd: “Het Dharma van het “oog” (wat het harsenbewustzijn is) is de belichaming van het uiterlijke en niet-bestaande.” Het uiterlijke is de droom waaruit we moeten ontwaken. In de inspirerende aanroep van Annie Besant wordt gesproken over het verborgen leven dat trilt in elk atoom.

Voor een “ontwaakt” persoon is het atoom een levendige realiteit. Voor een afgestompt bewustzijn is het inerte, trage, logge materie.

Licht op het Pad adviseert: “Bekijk al het leven om je heen serieus en vol aandacht.” En dat laatste betekent: niet oppervlakkig, niet met wereldse nieuwsgierigheid, met het oog op wat het ons kan opleveren. Daarnaast staat er: “Bestudeer het innerlijk van de mens, zodat u weet in wat voor wereld u leeft.” En verder: “Naarmate u leert om begrip te hebben voor de aard en betekenis ervan, zult u steeds meer in staat zijn om het grotere woord “leven” te lezen.” De studie moet plaats vinden vanuit een absoluut onpersoonlijk gezichtspunt,

zonder kleuring door eigen hartstochten, wensen en gedachten.

Misschien heeft dit te maken met “het spiritueel en psychisch samenvloeien en vermengen van de mens met de natuur”, waarover Mevrouw Blavatsky sprak. Hoe meer deze zich vermengen, des te minder blijft er over van het kleine zelf. Op het moment dat men de vreugde en extase van de kunstenaar beleeft is men bevrijd van de last van het kleine zelf. Het is een gewaarworden van de schoonheid van God zelf.

Vertaling:
Anne Myrthe Iken
Els Rijneker

Ge moet in uzelf vertrouwen.
Gij zegt, dat gij uzelf te goed kent?
Als ge zulke gevoelens hebt, dan kent ge uzelf niet:
dan kent ge alleen het zwakke hulsel,
dat zo vaak in de modder gevallen is.
Maar Gij - in uw ware Ik -
zijt een vonk van Gods eigen vuur,
en God, de Almachtige, is in u,
en daarom is er niets, dat gij niet kunt doen,
als gij wilt.

Aan de voeten van de Meester, Alcyone